

Nr 29.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län; given Stockholms slott den 20 januari 1939.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län skall erhålla följande ändrade lydelse:

10 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skola, där laga hinder ej möter, till byn hörande fastigheter så ock i skiftet ingående övriga fastigheter, som äro i en ägares hand och av denne innehavas med samma rätt, i den uti 12 och 13 §§ stadgade ordning under skiftet sammanläggas till en fastighet; dock må sammanläggning ej äga rum, såframt ägaren bestrider åtgärden och han ej uppenbart saknar fog härför.

Under skiftet må ock, där laga hinder eljest icke möter, i enahanda ordning fastigheter, som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet, med makarnas samtycke sammanläggas till en fastighet, såframt makarna träffa avtal, vari bestämmes, ifall genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, att fastigheten skall i sin helhet vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods, eller ifall en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra makarna var för sig, att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, där ej annat bestämts i avtalet. Innefattar avtalet gåva, äge vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken är stadgat motsvarande tillämpning. Är äldre giftermålsbalken tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfälld eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom avtal mellan makarna bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfälld egendom. Avtal, som i detta stycke sägs, skall upprättas skriftligen och bestyrkas av lantmätaren samt i huvudskrift biläggas protokollet.

Vad i andra stycket stadgas skall ej gälla i fråga om fastighet, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1939.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementetsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 oktober 1938.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med tillförordnade chefen för jordbruksdepartementet statsrådet Eriksson, fråga om *ändrade bestämmelser angående sammanläggning av makar tillhöriga fastigheter vid skiften inom vissa delar av Kopparbergs län*. Föredraganden anför:

Gällande rätt m. m.

»Enligt lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (*dalalagen*) skola inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av sagda län bland annat beträffande laga skifte till rubbning av storskifte gälla vissa bestämmelser, som avvika från vad lagen om delning av jord å landet och lagen om sammanläggning av fastigheter å landet innehålla.

I fråga om sammanläggning av fastigheter vid laga skifte som nu sagts stadgas i 10 § i dalalagen, att, om bys heminägor ingå i skiftet, skola, där laga hinder ej möter, till byn hörande fastigheter så ock i skiftet ingående övriga fastigheter, som äro i en ägares hand, i den ordning, som stadgas i 12 och 13 §§ i lagen, under skiftet sammanläggas till en fastighet; dock må sammanläggning ej äga rum, såframt ägaren bestrider åtgärden och han ej uppenbart saknar fog därför. — Enligt 12 § skall lantmätaren, sedan äganderättsförhållandena blivit utredda och erforderliga handlingar införskaffats, för delägarna föredraga frågan om sammanläggning och därvid redogöra för innebörden och verkan av sådan åtgärd. Efter det delägarna lämnats tillfälle uttala sin mening, skola förrättningsmännen enligt lagrummet avgiva yttrande, vari för varje särskilt fall angives, huruvida sammanläggning anses böra äga rum eller ej och skälen härför. Härjämte meddelas i samma paragraf visst stadgande för det fall att fastigheter, vilka avses skola ingå i sammanläggning, äro sådana att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk därå äger tillämpning. — I 13 § stadgas, att förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan jämte övriga handlingar i ärendet skola

av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendets slutgiltiga avgörande, skall han överlämna dessamma till ägodelningsrätten. Inställes skifte enligt dalalagen, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla. — Vidare må nämnas, att i 11 § i dalalagen meddelats vissa särskilda föreskrifter med avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 §. Därvid har icke meddelats någon särskild bestämmelse i fråga om sammanläggning av fastigheter, som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet.

Enligt 1 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter på landet (*allmänna sammanläggningslagen*) må sammanläggning äga rum allenast av fastigheter, som äro i en ägares hand. Makar var för sig tillhöriga fastigheter må sålunda icke sammanläggas. Vidare stadgas i 5 § bland annat, att sammanläggning enligt lagen — även om fastigheterna i fråga tillhöra samme ägare — icke är tillåten, om fastigheterna icke innehavas med samma rätt. Makes enskilda egendom torde sålunda icke få sammanläggas med hans giftorättsgods eller, om äldre giftermålsbalken är tillämplig, med samfälld egendom. Då, såsom förut nämnts, dalalagen icke innehåller någon särskild bestämmelse i förevarande avseende, äro nu berörda stadganden i allmänna sammanläggningslagen tillämpliga jämväl vid sammanläggning enligt dalalagen.

Vid granskning av förslaget till dalalagen upptog *lagrådet* till behandling frågan under vilka förutsättningar makars fastigheter kunde bliva föremål för sammanläggning samt yttrade därvid bland annat:

Huru föreskriften i sammanläggningslagen att fastigheterna äro i en ägares hand skall tolkas i fråga om makars egendom, lärer i rättstillämpningen hava varit föremål för olika meningar. Vad angår de fall, då äldre giftermålsbalken gäller beträffande makars förmögenhetsförhållanden, synes någon bestämd slutsats för frågans bedömande icke kunna dragas därav, att enligt skiftesstadgan en enda ägolott ansetts böra vid skifte utläggas för makar utan hänsyn till de olika andelarnas natur. Sålunda har vid klyvning av hemman, däri makar ägde var sitt skattetal såsom enskild egendom, för dem utlagts en enda ägolott.¹ Att ej ens i sådant fall delning mellan makarna ansetts böra äga rum, synes förklarligt med hänsyn därtill, att enligt äldre giftermålsbalken i regel rättshandlingar ej kunna slutas eller talan föras mellan makar under bestående äktenskap. Ehuru en enda ägolott utlägges, består emellertid vardera makens hemmansdel fortfarande såsom honom enskilt tillhörig egendom och kan särskilt intecknas, om lagfart å densamma föreligger. Vid besvarande av frågan, i vilken utsträckning sammanläggning kan ske av fastigheter, tillhöriga makar å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, måste beaktas, att mellan dem egendomsgemenskap är rådande med undantag för fast egendom, som före äktenskapet förvärvats eller därunder ärvts, samt för egendom, som genom äktenskapsförord eller vid gåva eller genom testamente förbehållits ena maken enskilt. Då föreskriften, att fastigheterna skola vara i en ägares hand, uppen-

¹ Jfr N. J. A. 1916 s. 200 och där anförda äldre rättsfall.

barligen betyder allenast att fastigheterna skola tillhöra samma ägare, möter naturligen ej hinder mot sammanläggning av fastigheter, som ingå i den äktenskapliga egendomsgemenskapen. Däremot måste av nämnda föreskrift följa, att sammanläggning ej kan ske av fastighet, som tillhör makarna samfällt, med ena makens enskilda fastighet, lika litet som sammanläggning kan ske av vardera maken enskilt tillhöriga fastigheter. Fastighet, som tillhör makarna samfällt, och make enskilt tillhörig fastighet äro ej i samma ägares hand.

Då nya giftermålsbalken är tillämplig i fråga om makars förmögenhetsförhållanden, är vardera maken ensam ägare till den egendom han vid äktenskaps ingående har eller sedermera förvärvar. Sammanläggning av ena maken tillhörig fastighet med fastighet, som tillhör den andra, är därför utesluten, vare sig de olika fastigheterna äro giftorättsgods eller enskild egendom. Vad åter angår ena maken tillhörig egendom, är det uppenbart, att sammanläggning kan ske av fastigheter, som tillhöra honom enskilt, liksom av fastigheter, som tillhöra honom såsom hans giftorättsgods. Däremot synes med hänsyn till bestämmelserna i 5 § sammanläggningslagen det ej vara tillåtet att sammanlägga fastighet, som är ena makens giftorättsgods, med fastighet, som tillhör samma make enskilt. Ehuru han är ensam ägare jämväl av förstnämnda fastighet, kan han dock på grund av andra makens giftorättsanspråk ej anses innehava den med samma rätt som den enskilda egendomen. Andra maken har under äktenskapet visserligen ej en delrätt i hans giftorättsgods, men giftorätten är dock en för andra maken från äktenskapets ingående uppkommen rättighet i hans gods, medförande begränsning i förfoganderätten över godset under äktenskapet och anspråk på del i godset vid äktenskapets upplösning.

Om hindret mot sammanläggning av enskild fastighet och fastighet med natur av giftorättsgods eller samfällad egendom borttoges, skulle en blivande bodelning kunna medföra behov av återställande av gränsen mellan de olika egendomsslagen. Emellertid måste det medgivas, att ett sådant behov vid äktenskapets normala upplösning genom dödsfall ofta ej skulle komma att föreligga. Å andra sidan medför det nu befintliga hindret mot sammanläggning av olika egendomsslag den olägenheten, att i äldre äktenskap arvejord ej kan sammanläggas med jord, som köpts från medarvingar. En utredning, om denna olägenhet är av sådan betydelse, att särskilda bestämmelser böra givas, är måhända påkallad. Enligt lagrådets mening synas större betänkligheter möta mot att i fall, då nya giftermålsbalken är tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, tillåta sammanläggning av ena makens fastighet med den andras. Dessa spörsmål beröra emellertid främst den allmänna sammanläggningslagen och kunna ej i detta sammanhang upptagas till särskild behandling.

I samband härmed torde böra erinras, att om en var av två makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden nya giftermålsbalken äger tillämpning, har andel i samma registerfastighet, makarna äro jämlikt 13 kap. 11 och 13 §§ jorddelningslagen berättigade att få gemensam ägolott utlagd, om de äro ense därom. I fall, då äldre giftermålsbalken är tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, föranleda nämnda lagrum ej till annan ståndpunkt i förvarande hänseende än den, som enligt vad ovan berörts intagits vid tillämpningen av skiftesstadgan.

Utan särskild lagbestämmelse torde, där makar var för sig erhålla en eller flera registerfastigheter, vederbörande skiftesförrättare såvitt möjligt lägga makarnas ägolotter intill varandra, om grundad anledning finnes att antaga, att lotterna komma att ligga i sambruk.

I samband därmed att lagrådets yttrande anmäldes i statsrådet berörde *föredragande departementschefen*, statsrådet Gärde, olägenheterna av den i Kopparbergs län förekommande stora ägosplittringen och framhöll, att dessa olägenheter gjorde sig så mycket mer gällande, som det i allmänhet vore fråga om småbruk. Till närmare utveckling härav anförde departementschefen, bland annat:

Sönderstyckningen verkar synnerligen tyngande i jordredovisningen och medför oskäligt stora kostnader för lagfarande och andra fastigheterna avseende rättshandlingar. Men olägenheterna hava även framträtt i andra hänseenden. Sålunda har vid arvfall delningsobjektets beskaffenhet bidragit till en mångdubbelt större uppdelning av hemmanen än som i och för sig varit betingad av arvingarnas önskan att få en andel var. Brukningsdelarnas nuvarande sammansättning är ock till förfång för all vidare jorddelningsverksamhet. Vid skifte måste enligt jorddelningslagen delägarnas andelar i olika jordregisternummer redovisas såsom särskilda ägolotter. Detta skulle under här rådande förhållanden innebära, att varje delägare i allmänhet finge sitt ägobelopp redovisat i karta och handlingar under ett större antal, ofta flera tiotal laga skifteslotter, vilka var för sig sannolikt bleve av mindre god beskaffenhet. Vid upplåtelse från en av flera sådana lotter bestående brukningsdel komme ofta hinder mot en utbrytning på legal väg att möta därutinnan att den lott, under vilken de upplåtna ägorna höra, icke ensam för sig skulle därefter kunna bestå såsom särskild fastighet. Då det är ej hemmanens utan brukningsdelarnas ägor, som lämpligen böra sammandragas, blir det fördenskull av största betydelse, att man vid framtida skiften genom sammanläggning så långt möjligt gör sig oberoende av den vid storskiftet uppkomna, numera fiktiva hemmansindelningen och därmed även undviker en både kostsam och tidsödande men skäligen värdelös redovisning i karta och handlingar av alla de olika andelar, varå delägarnas ägoanspråk grundats.

I anslutning till det sagda erinrade departementschefen om att sammanläggning vid här avsedda skiften utgjorde ett så viktigt led i arbetet å ett förbättrat fastighetsväsende, att förfarandets tillämpning ej kunde, såsom eljest, behandlas uteslutande som en enskild angelägenhet. Att sammanläggning tillätes vore ej nog. Det allmänna intresset av att sammanläggningsförfarandet verkligen ock i görligaste mån komme till användning krävde för sitt tillgodoseende sådana anordningar, att garanti erhöles mot att förefintliga tillfällen till sammanläggning försumrades. Uppenbart vore, att det därutinnan ej kunde vara tillfyllest att enbart lita till den enskildes initiativ. Härtill komme, att sammanläggningsåtgärderna måste grundas å den vid skiftet verkställda äganderättsutredningen med iakttagande av därvid skedda jämkningar och rättelser i fastighetsbeteckningarna och andra förskjutningar i avseende å den i fångeshandlingarna angivna rätten till fastigheterna. De olika sammanläggningsfrågorna måste därför behandlas i ett sammanhang och företagas på ett jämförelsevis sent stadium av skiftesförrättningen. Även på denna grund kunde frågan alltså ej, såsom eljest, undan för undan allt efter det ansökan inkomme, upptagas under skiftets gång och med ledning av företedda fångeshandlingar bedömas såsom ett för var särskild delägare isolerat ärende. Av dessa skäl hade — i huvudsaklig överensstämmelse med de föreskrifter som i förordningen den 18 juni 1926 (nr 362) meddelats för

de i de storskiftade dalabygderna igångsatta provskiftena — sammanläggningsförfarandet i dalalagen, i motsats till vad som gällde enligt allmänna jorddelningslagen, inarbetats såsom ett moment i själva skiftesförrättningen. Sedan äganderättsförhållandena blivit utredda och erforderliga handlingar införskaffade, skulle lantmätaren enligt de bestämmelser, för vilka förut redogjorts, oberoende av initiativ från de enskilda delägarna, för varje särskilt fall där flera fastigheter vore i en ägares hand utreda huruvida sammanläggning kunde ske. Sammanläggning skulle enligt dalalagen alltid äga rum, såframt ej laga hinder därför mötte och åtgärden ej bestredes av vederbörande fastighetsägare. Ett bestridande, som vore uppenbart ogrundat, borde emellertid lämnas utan avseende.

Sedan till 1932 års riksdag avlämnats proposition i ämnet (nr 5) erinrade *andra lagutskottet*, som behandlade propositionen, i avgivet utlåtande (nr 40) om lagrådets uttalande att fastigheter, som av makar innehavas var för sig eller med olika rätt i äktenskapet, icke kunde med varandra sammanläggas samt anförde vidare härom:

Uppenbarligen kan det i många fall ur fastighetsbildningssynpunkt och av andra skäl vara till högst väsentlig olägenhet, att dylika ägor, vilka vanligen sambrukas under en och samma gård, ej kunna sammanföras till en fastighetsenhet. Härutinnan må erinras om de fordringar jorddelningslagen för att förhindra uppkomsten av icke bärkraftiga jordbruk eller eljest olämpliga fastighetsbildningar uppställer för fastighets uppdelning genom skifte eller avstyckning. Äga makarna outbrutna andelar av fastigheter, kunna hinder mot legal fastighetsbildning möta därutinnan att andelarna icke var för sig uppfylla fordringarna å en självständig fastighet. Därjämte ligger det i sakens natur, att brukningsenhetens redovisning i flera fastigheter ger en ogynnsam utgångspunkt för blivande fastighetsbildning. Sålunda torde icke sällan legal utbrytning av ett fransålt område omöjliggöras på den grund, att väl brukningsenheten men icke den däri ingående fastighet, varifrån avstyckning avses skola ske, ensamt för sig kan tåla den ifrågasatta minskningen i ägovälde. Icke minst göra sig olägenheterna påmint vid skifte, då gårdens på marken sammanförda ägovälde i allmänhet måste i karta och handlingar genom linjer, som icke iakttagas vid brukningen, uppspjälkas i olika lotter, vilka i avseende å sammansättning och belägenhet måhända bliva mindre lämpade såsom fristående fastigheter, eller då understundom makarna löpa risken att innehavda fastighetsandelar läggas i gemensam lott med olika andra delägars andelar.

Onekligen framträder angelägenheten att i här avsedda fall kunna genomföra sammanläggning med särskild skärpa i de storskiftade dalaorterna, där de redan i och för sig synnerligen små jordbruken regelmässigt äro uppdelade på ett flertal fastigheter eller fastighetsdelar. Till belysning kan nämnas, att i vissa av de skifteslag, som nu undergå provskifte, ägolutternas antal enligt verkställd undersökning måste i följd av nu omnämnda hinder mot sammanläggning ökas med över ett hundratal och att i ett av skifteslagen därav uppkommer en till omkring 10,000 kronor uppskattad merkostnad för delningsarbetet. Ett förhindrande så långt möjligt av att brukningsenheterna utgå ur skifte fördelade på flera lotter är i dessa trakter av särskild vikt, till följd av att förhållandet lätt inbjuder till ett förnyat användande av tidigare missbruk i sättet att fördela arvfallna fastigheter. Spörsmålet är emellertid ingalunda begränsat till enbart Dalarna. Mångenstädes i landet råda förhållanden, som understryka här angivna synpunkter. Utskottet kan icke nu göra något uttalande därom, huruvida och under vilka förutsätt-

ningar nu förefintliga hinder mot sammanläggning av makars fastigheter med hänsyn till därvid uppkommande familjerättsliga spörsmål kunna undanröjas, och om de närmare regler, vilka i övrigt kunna tarvas för genomförande av en dylik ändring, men utskottet anser frågan icke minst i det allmännas intresse av en lämplig fastighetsbildning vara av den vikt, att en utredning i ämnet bör komma till stånd.

Utskottet hemställde — jämte det utskottet tillstyrkte propositionen — härefter, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån bestämmelser borde utfärdas för undanröjande av nu förefintliga hinder mot sammanläggning av makar tillhöriga fastigheter, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I enlighet med denna hemställan av utskottet avlät *riksdagen* skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 348).

Den fråga, som avses i riksdagens skrivelse, har sedermera varit föremål för överväganden inom justitiedepartementet, därvid en *promemoria* upprättats i ämnet.

I promemorian upptogs till en början till omprövning, huruvida en lagstiftning i syfte att underlätta sammanläggning av makar tillhöriga fastigheter borde utsträckas att omfatta hela riket eller tills vidare omfatta allenast den del av Kopparbergs län för vilken dalalagen är gällande. Härvid har i promemorian framhållits, att behovet av ändrade regler om sammanläggning vore särskilt framträdande inom ifrågavarande del av Kopparbergs län. I detta hänseende vore att erinra att i länet regelmässigt förekomme att makar innehade fastigheter var för sig eller med olika rätt. Så gott som hela befolkningen vore nämligen jordägande, och vid arvfall vore det regel, att boets fastigheter skiftades mellan samtliga arvingar i lika delar. Ett annat skäl att tills vidare inskränka en reform i förevarande avseende till det område, där dalalagen gällde, vore, att dalalagen i fråga om sammanläggningsinstitutet redan nu innefattade långt gående avvikelser från de principer, varpå den allmänna sammanläggningslagen uppbyggts, och att möjligheten att sammanlägga makars fastigheter i sagda län vore av större betydelse för vinnande av ett förbättrat fastighetsväsen än i övriga delar av landet. Beträffande övriga delar av landet syntes ändrade bestämmelser om sammanläggning av makars fastigheter lämpligen kunna meddelas i samband med en mera omfattande översyn av allmänna sammanläggningslagen.

Av nu anförda skäl har den utredning, som innefattas i promemorian, inskränkts till frågan om ändrade bestämmelser angående sammanläggning av makar tillhöriga fastigheter vid skiften inom vissa delar av Kopparbergs län. Vid promemorian har fogats i enlighet härmed upprättat *utkast till lag om ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län*.

Sedan yttranden över promemorian jämte nämnda lagutkast inhämtats från ett flertal myndigheter, torde den i promemorian behandlade lagstiftningsfrågan nu böra upptagas till närmare övervägande.

Det remitterade utkastet.

I promemorian har erinrats därom, att vid förut berörda *provskiften* enligt särskild lag därom den 30 april 1925 och förenämnda förordning den 18 juni 1926 hade vederbörande förrättningsmän för undvikande av de olägenheter, vilka följde därav att fastigheter, som tillhörde makar var för sig eller innehades med olika rätt i äktenskapet, ej kunde sammanläggas, begagnat sig av för provskiftena medgiven rätt att utlägga gemensam ägolott. För dessa skiften gällde nämligen att utläggande av gemensam ägolott finge — i enlighet med skiftesstadgans bestämmelser men i motsats till vad nu gäller enligt jorddelningslagen — ske för fastigheter även om de hörde under skilda jordregisternummer. Emellertid hade utläggande av gemensam ägolott för flera delägare ansetts ej kunna ske i andra fall än då de delägare, för vilka gemensam lott skulle utläggas, finge var sin kvotdel i denna. Andelar i olika jordregisternummer kunde därför icke utan vidare utläggas i gemensam lott under annan förutsättning än att var och en av delägarna hade andel i de särskilda jordregisternumren och efter samma proportion i dem samtliga. I de fall, då utläggande av gemensam ägolott således icke utan vidare kunde ske, hade man i praxis begagnat sig av följande förfarande. Om makarna ägde exempelvis var sin enskilda fasta egendom och därtill samfällid egendom samt dessa på grund av olika proportion av däri ingående ägoslag icke kunde betecknas såsom kvotdelar av det sammanlagda innehavet, verkställde lantmätaren en beräkning, huru stor kvotdel av det hela var särskild egendom kunde anses motsvara. En förutsättning för förfarandet vore, att makarna önskade få gemensam lott utlagd och vore tillfreds med den verkställda kvotdelsberäkningen. Makarna avfordrades därför en skriftlig, av vittnen bekräftad förklaring av innehåll, dels att makarnas skilda fastigheter motsvarade de uträknade kvotdelarna i den registerfastighet, som bildades av den gemensamma ägolotten jämte dit hänförda ägor och andelar inom områden som kunde hava uteslutits från delningen, och dels att makarna voro nöjda med att redovisas såsom utgående ur skiftet med angiven kvotdelsrätt. Någon rubbning i in-teckningsförhållandena skedde icke i vidare mån än att in-teckning, som besvärade någon av ifrågavarande fastigheter, efter utläggandet av lotten komme att gälla i den ideella andel av samma lott, som motsvarade den fastighet i vilken in-teckningen fastställts. Denna möjlighet att utlägga gemensam lott för makar hade fått stor betydelse. Såsom exempel härå kunde anföras, att vid ett pågående provskifte inom Vika och Vinäs byars skifteslag i Mora socken utgjorde av 410 utlagda ägolotter icke mindre än 125 gemensamma ägolotter, av vilka 96 ägdes av äkta makar; 326 delägare hade andel i nämnda 125 ägolotter. Hade överenskommelse om gemensam ägolott i enlighet med vad i det föregående omnämnts ej träffats mellan makarna, skulle det varit nödvändigt att uppdelade förutnämnda 96 lotter i 227 lotter.

I promemorian har vidare framhållits att möjligheten att utlägga gemensam ägolott vid *skiften enligt dalalagen* vore väsentligt mindre än vid prov-

skiftena. I enlighet med nya jorddelningslagens bestämmelser kunde nämligen vid förstnämnda skiften i sådan lott endast ingå kvotdelar av en och samma jordregisterfastighet. Härigenom finge möjligheten att kunna verkställa sammanläggning en större betydelse vid skiften enligt dalalagen än vid provskiftena. Kunde sammanläggning ej ske, måste vid skiften enligt dalalagen ägolotternas antal bliva avsevärt större än vid provskiftena med därav uppkommande olägenheter, bland annat merkostnad för delningsarbetet. Kravet att undanröja onödiga hinder mot sammanläggning framträdde därför med större styrka beträffande dessa skiften än i fråga om provskiftena.

Beträffande härefter frågan på vilket sätt nämnda krav i förevarande avseende borde tillgodoses har i promemorian uttalats, att olika vägar stode till buds. I anslutning till vad nu skedde vid provskiftena vid utläggande av gemensam ägolott för makar kunde ifrågasättas att för sammanläggning till en början kräva, att värdering genom lantmätarens försorg skulle äga rum såväl av den fastighet, vilken skulle bildas genom sammanläggningen, som av de särskilda fastigheter som skulle ingå i den nya fastigheten. Det skulle sedan ankomma på ägodelningsrätten att vid prövning av sammanläggningen fastställa, huru stor kvotdel varje särskild fastighet, som inginge i sammanläggningen, skulle anses utgöra av hela den utlagda ägolotten. Denna lösning vore emellertid förenad med besvär och omgång. En enklare och samtidigt mera effektiv lösning syntes böra eftersträvas. Härför talade även den synpunkten, att det sannolikt för makarna själva i regel vore likgiltigt hur förhållandet dem emellan reglerades inom de nya ägolotterna. Detta antagande bestyrktes av erfarenheterna rörande de kvottalsberäkningar som skett i samband med provskiftena. Om man sålunda ville finna en ordning som gjorde det möjligt att få till stånd sammanläggning av makars fastigheter i den utsträckning förhållandena det påkallade, låge det nära till hands att låta makarna gemensamt — och sålunda icke till vissa särskilt bestämda kvotdelar — bliva ägare till den fastighet som bildades genom sammanläggningen. Detta överensstämde säkerligen också i regel bäst med makarnas egna önskningar. Ett förslag av sådant innehåll förutsatte emellertid, att makarna ej på särskild grund vore underkastade inskränkning i rätten att disponera över fastigheten i fråga. Från sammanläggning med nyss angiven verkan syntes av denna anledning böra undantagas egendom varom förmäles i 6 kap. 8 § 2 giftermålsbalken, d. v. s. egendom som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skulle vara enskild, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlätaren genom testamente meddelat dylik föreskrift. Beträffande verkan av sammanläggningen syntes böra stadgas, att den nya fastigheten i fall, då äldre giftermålsbalken vore tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, skulle anses som makarnas gemensamma egendom och, där nya giftermålsbalken vore tillämplig, såsom egendom, i vilken makarna vore samägare till hälften var. I sistnämnda fall skulle vardera makens andel i fastigheten vara hans giftorättsgods. Med hänsyn till

den betydelse sammanläggningen sålunda skulle medföra i avseende å makarnas inbördes förmögenhetsförhållanden borde såsom villkor uppställas att makarna skriftligen gäve sitt samtycke till åtgärden.

I promemorian har även upptagits till behandling spörsmålet om den ställning, som tillkommer makarnas borgenärer vid en sammanläggning av fastigheter på sätt i det föregående förutsattes. Härvid har anförts, att sammanläggningen i regel icke syntes lända borgenärerna till skada. Skulle vid sammanläggningen den ena fastigheten vara besvärad av inteckning för gäld, komme inteckningen efter sammanläggningen att belasta jämväl den andra fastigheten. Det borde emellertid uppmärksammas, att för icke intecknad gäld ansvarade enligt den äldre giftermålsbalken enskild och samfällid egendom eller delar därav enligt olika regler i fråga om olika slags gäld. Den nya giftermålsbalken åter läte vardera maken med sin egendom svara för sin gäld men i allmänhet ej för den andres. Även om i praktiken någon reell förändring av betydelse icke ägde rum i följd av det föreslagna sammanläggningsförfarandet, vore det dock icke uteslutet att fall kunde förekomma, då förskjutningen de olika egendomslagen emellan kunde medföra en försämring av endera makens solvens. Det kunde därför ifrågasättas att särskilda föreskrifter till skydd för borgenärernas rätt meddelades, t. ex. sålunda att ägodelningsdomaren skulle utfärda särskild kungörelse av innehåll, att om någon, vilkens rätt kunde vara beroende av sammanläggningen, ville bestrida densamma, han hade att vid talans förlust göra anmälan därom hos ägodelningsdomaren inom viss tid, samt därvid uppgiva den eller de fordringar med avseende varå sammanläggningen bestredes. Ett sådant förfarande bleve dock jämförelsevis invecklat. Utredning finge sålunda förebringas angående makarnas förmögenhetsställning samt värdet av såväl den nya fastigheten som av de olika fastigheter, vilka skulle ingå däri. Mot ett stadgande i den angivna riktningen kunde även invändas, att det ofta vore uppenbart att förlust icke kunde tillskyndas någon fordringsägare genom sammanläggningen. Tydligt vore för sådant fall förfarandet överflödigt. Man syntes i stället kunna lita till de allmänna reglerna om återvinning i konkurs. Skulle talan om återvinning väckas, syntes det uppenbart att ett bifall till samma talan ej medförde, att den verkställda sammanläggningen bleve ogiltig, utan blott att konkursboet tillerkändes skälig gottgörelse för den skada som borgenärerna tillskyndats i följd av sammanläggningsförfarandet.

I promemorian har dock ifrågasatts, huruvida icke ägodelningsrätten borde utfärda kungörelse om att sammanläggning av makars fastigheter blivit vid skiftet verkställd för att borgenärerna skulle erhålla kännedom om den vidtagna åtgärden. Lagfart å de vid skiftet bildade fastigheterna vore emellertid enligt lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om lagfart inom vissa delar av Kopparbergs län regelmässigt beroende av att kungörelse utfärdats därom att utredning rörande äganderättsförhållandena inom byn blivit vid skiftet verkställd samt att viss tid därefter förflutit utan att klander instämts. Detta kungörelseförfarande syntes vara tillräckligt för att

göra vederbörande rättsinnehavare underkunniga om den skedda förändringen av fastigheterna. Då vidare vid återvinning tiden för lagfartsansökningen enligt konkurslagen tillmättes avgörande betydelse, syntes kravet på utfärdandet av särskild kungörelse om sammanläggningen kunna eftergivas.

I enlighet med vad sålunda anförts har i förenämnda *lagutkast* såsom andra stycke i 10 § i dalalagen upptagits stadgande om sammanläggning av fastigheter, som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet. Enligt utkastet må under laga skifte till rubbning av storskifte i enahanda ordning, som nu gäller vid sammanläggning enligt 10 § i dalalagen, fastigheter, vilka tillhöra makar var för sig eller av make innehavas med olika rätt i äktenskapet, med makarnas skriftliga samtycke sammanläggas till en fastighet, såframt ingendera fastigheten är egendom som omförmåles i 6 kap. 8 § 2 giftermålsbalken samt laga hinder mot sammanläggningen eljest icke möter. Den sålunda bildade fastigheten skall enligt utkastet utgöra samfällid egendom, om äldre giftermålsbalken äger tillämpning å makarnas förmögenhetsförhållanden, men eljest egendom, vilken makarna äga till hälften vardera.

Yttrandena.

Yttranden över utkastet jämte promemorian ha, efter remiss, avgivits av lantmäteristyrelsen, länsstyrelsen i Kopparbergs län, domhavandena i Falu, Hedemora, Nås och Malungs samt Ovensiljans domsagor ävensom t. f. domhavanden i Nedansiljans domsaga. Lantmäteristyrelsen har vid sitt yttrande fogat av styrelsen infordrade utlåtanden från överlantmätaren i Kopparbergs län och distriktslantmätarna i de med statsunderstöd storskiftade delarna av Dalarna. I samtliga yttranden har utkastet tillstyrkts eller lämnats utan erinran i sak; de anmärkningar som framställdts hänföra sig till utkastets detaljer.

Beträffande behovet av nya bestämmelser har *lantmäteristyrelsen* uttalat, att styrelsen ville för sin del understryka vikten av att vid skiften i Kopparbergs län de nuvarande ofta av ett stort antal fastigheter och fastighetsdelar bestående brukningsdelarna i största möjliga utsträckning sammandroges icke endast i fråga om arronderingen å marken utan jämväl, så att de var för sig ginge ut ur skiftet såsom allenast en enda fastighet i rättslig mening. Styrelsen ansåge därför, att så mycket som möjligt borde göras för att underlätta och befordra sådan sammandragning och för att undanröja de hinder däremot, som förelåge. Den föreslagna lagstiftningen skulle innebära ett verksamt medel i sådant avseende. *Domhavanden i Falu domsaga* anför, att den i promemorian uttalade uppfattningen angående behovet av den ifrågasatta lagändringen bekräftades i allo av de erfarenheter, han vunnit såsom inskrivningsdomare och ägodelningsdomare i domsagan. *Överlantmätaren i Kopparbergs län* uttalar, att erfarenheterna från de inom länet verkställda provskiftena tydligt givit vid handen behovet av att vid

laga skiften inom de storskiftade dalaorterna kunna genomföra sammanläggningar i långt större omfattning än som kunde ske enligt nu gällande lagstiftning. *Distriktslantmätaren i Mora södra distrikt* framhåller, att behovet av bestämmelser i dalalagen, som möjliggjorde sammanläggning av äkta makars fastigheter, torde vara uppenbart. *Distriktslantmätaren i Älvdalens distrikt* är av den meningen, att stora svårigheter komma att möta vid genomförandet av rationellt skifte, därest nuvarande lagstiftning i fråga om sammanläggning skulle bibehållas.

Såsom allmänt omdöme om utkastet uttalar *länsstyrelsen i Kopparbergs län*, att utkastet syntes ägnat att motverka brukningsdelarnas alltför stora splittring på olika fastigheter. *Domhavanden i Hedemora domsaga* hyser den uppfattningen, att det förslag som innefattades i promemorian syntes vara väl ägnat att undanröja de olägenheter, som uti ifrågakomma hänseende kunde uppkomma vid tillämpning av nu gällande lagstiftning, och att några mera betydelsefulla anmärkningar ej torde kunna göras. *Domhavanden i Falu domsaga* anför beträffande sättet för lösning av föreliggande spörsmål att det syntes uppenbart, att den lösning som utkastet innebure vore att föredraga. Den i promemorian uttalade meningen, att sammanläggning med den i utkastet föreslagna verkan i regel bäst överensstämde med makarnas egna önsknings, vore säkerligen riktig. De resultat, till vilka en strikt tillämpning av den äldre giftermålsbalkens regler om makars egendom ledde beträffande brukningsenhet, som bildats av jord av olika egendomstyper i rättsligt hänseende, framstode icke utan skäl för menige man såsom främmande och onödigt invecklade. De svårigheter som vid boutredningar och bodelningar härav uppkommo vore icke obetydliga; erfarenheten från registrering av bouppteckningar och handläggning av inskrivningsärenden gäve ofta bekräftelse åt denna uppfattning. Det syntes ock vara ägnat att väcka tillfredsställelse, att promemorian, helt visst på hållbara skäl, avvisat tanken på att låta makarnas borgenärer öva inflytande på sammanläggningsfrågan; med hänsyn till den mycket vidsträckta publicitet, som redan ett skifte enligt dalalagen erhöle, saknades anledning antaga, att delägarnas borgenärer skulle försumma att i god tid bevaka sin rätt. *Distriktslantmätaren i Falu distrikt* anser ändringen synnerligen lämplig och ägnad att underlätta delningsarbetena vid skiften enligt dalalagen och att åstadkomma en lämpligare fastighetsindelning samtidigt som förrättningkostnaderna kunde avsevärt nedbringas. *Distriktslantmätaren i Älvdalens distrikt* är av den uppfattningen, att ifrågavarande lagändring syntes medföra avsevärda fördelar vid genomförandet av laga skiften enligt dalalagen.

Lantmäteristyrelsen anför beträffande utkastets huvudgrunder följande:

Enligt föreskrift i sammanläggningslagen få fastigheter icke sammanläggas med mindre de äro i en ägares hand. Även om detta är fallet, får sammanläggning ej äga rum, därest fastigheterna av ägaren innehas med olika rätt.

Det förevarande förslaget avser att låta på dessa restriktiva bestämmelser och för visst fall medge sammanläggning av fastigheter, som äro i olika ägares hand eller som innehas med olika rätt. För att emellertid ej genom

sammanläggningen de olägenheter skola inträda, som man med de nämnda restriktiva bestämmelserna velat avvärja, föreskrives i förslaget, att själva sammanläggningen skall medföra, att den sammanlagda fastigheten antingen kommer i samma ägares hand och av denne i sin helhet innehas med samma rätt (gammalt äktenskap) eller ock kommer att ägas till vissa kvotdelar av de särskilda makarna (nytt äktenskap).

Medan alltså sammanläggningslagen fordrar, att äganderättsförhållandena skola vara ordnade redan före sammanläggningen, går förslaget den motsatta vägen och låter själva sammanläggningen automatiskt medföra den omgestaltning av äganderättsförhållandena, som eljest är en förutsättning för sammanläggningen.

Under ärendets handläggning i styrelsen ha beträffande denna ordning yppats vissa farhågor, vilka styrelsen icke anser sig böra förbigå. Det har sålunda framkastats, att det kunde föreligga fara för att makarna, när de lämna sitt samtycke till sammanläggningen, icke äro fullt medvetna om dess följder i äganderättshänseende eller också icke överskåda konsekvenserna av det nya rättsläget särskilt i fråga om arvsförhållandena. Det har vidare framhållits möjligheten av, att makar, som fullt inse betydelsen av den av sammanläggningen följande förändringen i äganderättsavseende, vägra sin medverkan till sammanläggningen, emedan de icke önska dennas konsekvenser i arvs- eller andra avseenden.

Styrelsen anser emellertid icke dessa farhågor vara av beskaffenhet att böra förhindra genomförandet av den föreslagna lagstiftningen. Dalaallmogens vakenhet och intresse för rättsliga förhållanden utgöra enligt styrelsens mening en garanti mot att makar medge sammanläggning utan att äga kännedom om dess verkningar. Styrelsen ämnar också göra vad på styrelsens ankommer för att förhindra, att de befarade olägenheterna framträda. Styrelsen kommer sålunda att, sedan förslaget antagits, utfärda formulär till sammanläggningsmedgivande samt i detta ta in också uppgift om sammanläggningens rättsföljder. På grund av de säregna förhållandena i Kopparbergs län följas för övrigt de där pågående skiftena med särskild uppmärksamhet av styrelsen, som noga tillser, att lantmäterna erhålla erforderlig instruktion. Styrelsen kommer därvid att inskräpa vikten av att skiftesförrättarna utförligt inför skiftesdelägarna redogöra för rättsverkningarna av sammanläggningsmedgivande. Slutligen må också erinras om den uppgift som förmedlare mellan skiftesdelägarna och lantmätaren, vilken i Dalarne mer än annorstädes kommit att fullgöras av skiftesgodemännen, vilka därför också i nu förevarande avseende säkerligen komma att sörja för att skiftesdelägarna få innebörden av de nya bestämmelserna fullt klar för sig.

Beträffande möjligheten, att makar skulle vägra att samtycka till en i och för sig önskvärd sammanläggning endast emedan de av hänsyn till sina arvingar icke vilja omgestalta egendomsförhållandena i äktenskapet på det i lagförslaget angivna sättet, får styrelsen erinra, att det står makarna fritt att genom testamente förordna om den arvsföljd, som skulle ha gällt, om sammanläggningen ej kommit emellan. Dessutom kunna makar, å vilkas äktenskap nya giftermålsbalken är tillämplig, i stället för att medge sammanläggning, sinsemellan genom äktenskapsförord avtala, att egendomsförhållandena i deras äktenskap skola vara ordnade på något annat, av dem önskat sätt, som icke hindrar sammanläggning. I sådana äktenskap är det tillåtet att genom äktenskapsförord förvandla enskild egendom till gifto-rättsgoods och tvärt om ävensom för den ena maken att ge gåvor till den andra. Om makarna anse hustruns fastighet vara värd $\frac{1}{5}$ så mycket som mannens, kunna de exempelvis avtala, att mannen skall få $\frac{1}{5}$ sig överlåtet $\frac{5}{6}$ i hustruns fastighet och hustrun $\frac{1}{6}$ i mannens. Mannen kommer då

att äga $\frac{5}{6}$ och hustrun $\frac{1}{6}$ i båda fastigheterna. Under sådana förhållanden lär sammanläggning kunna medges. Efter denna kommer hustrun att äga $\frac{1}{6}$ och mannen $\frac{5}{6}$ i den nya fastigheten. Arvsutsikterna bli oberörda. Även om den föreslagna lagstiftningen genomföres, finns det alltså möjlighet att tillgodose speciella önskemål, och makarna bli därför icke ställda inför ett val mellan att antingen vägra att medverka eller också ta de i lagen en gång för alla föreskrivna konsekvenserna av sammanläggningen.

I fråga om äldre äktenskap ligga förhållandena icke lika gynnsamt till. Makarna kunna här icke annorledes än genom boskillnad eller hemskillnad omgestalta äganderättsförhållandena i äktenskapet. Den i 5 § 4 mom. lagen om införande av nya giftermålsbalken medgivna åtgärden är nämligen tydligtvis utan värde i förevarande avseende.

På grund av vad nu anförts, har styrelsen ansett de framkastade invändningarna mot den föreslagna lagändringen icke vara av beskaffenhet att för-
anleda ett avstyrkande från styrelsens sida, utan vill styrelsen för sin del förorda lagförslaget till antagande.

I fråga om utkastets detaljer ha endast *lantmäteristyrelsen* och *domhavanden i Hedemora domsaga* funnit anledning att uttala sig. Båda ifrågasätta, huruvida icke i äktenskap enligt nya giftermålsbalken den genom sammanläggning uppkomna fastigheten borde bli makarnas samegendom allenast om båda makarna tillhörig egendom ingått men däremot, om endast ena maken tillhöriga fastigheter — enskild egendom och giftorätts-gods — sammanlades, i sin helhet bli makens giftorättsgods.

Frågan hur sammanläggningen inverkar å borgenärers rätt upptages till övervägande av *lantmäteristyrelsen* och *domhavanden i Hedemora domsaga*. Under hänvisning till uttalande i promemorian att man i sådant avseende finge lita till de allmänna reglerna om återvinning i konkurs, och att återvinningen ej skulle medföra, att de verkställda sammanläggningarna bleve ogiltiga, utan blott att konkursboet tillerkändes skälig gottgörelse för den skada, som tillskyndats borgenärerna i följd av sammanläggningsförfarandet, anför styrelsen, att det tydligen vore föreskriften i 28 § och möjligen också 32 § konkurslagen som åsyftades. I sak hade styrelsen icke något att invända mot vad sålunda föreslagits. Styrelsen ifrågasatte emellertid, huruvida dessa lagrumms tillämplighet i fall av förevarande art vore så självklar, att någon uttrycklig bestämmelse därom icke erfordrades. Domhavanden i Hedemora domsaga uttalar, att det näppeligen torde framstå såsom fullt klart, att återvinningsreglerna i konkurs vore tillämpliga å en sammanläggning, som kränkte endera makens borgenärers rätt. Det borde tagas under övervägande, huruvida icke detta borde på något sätt komma till uttryck i lag.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att varken den allmänna sammanläggningslagen eller dalalagen torde medge att sammanläggning får ske av fastigheter som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet. Det är tydligt att härigenom, såsom andra lagutskottet framhållit, ofta en i och för sig önskvärd fastighetsbildning kan förhindras. Denna olägenhet är uppenbarligen mera framträdande i sådana fall, där

redan av andra orsaker förefinnes en mera betydande ägosplittring. Ägor-nas sammanförande till lämpliga brukningsenheter blir genom det hinder som lagstiftningen i förevarande avseende innebär avsevärt försvårat.

I fråga om Kopparbergs län, där sedan gammalt råda särskilt framträdande missförhållanden i fråga om ägosplittring, ha förut i flera hänseenden vidtagits ingripande och kostsamma åtgärder i syfte att råda bot härå och efterhand åstadkomma en tillfredsställande fastighetsindelning. Det torde med hänsyn härtill vara väl motiverat att söka lösa frågan om ökade möjligheter att sammanlägga makar tillhöriga fastigheter i första hand beträffande sagda län. En dylik åtgärd bör i så fall tydligen, i enlighet med vad i promemorian föreslagits, avse de områden av länet, där dalalagen är gällande och sålunda genomföras genom ändring i denna lag. Att ett starkt behov av en sådan reform förefinnes har även allmänt vitsordats i de avgivna yttrandena. För landet i övrigt torde frågan om ändrade bestämmelser i berörda hänseende böra bliva föremål för omprövning i samband med en mera genomgripande omarbetning av den allmänna sammanläggningslagen.

Beträffande härefter frågan på vad sätt en lagstiftning i ämnet av den begränsade räckvidd som nu angivits bör genomföras, torde de riktlinjer som angivits i den utremitterade promemorian i huvudsak kunna läggas till grund för en sådan lagstiftning. Det vid promemorian fogade lagutkastet har också, bortsett från vissa detaljmärkningar, vunnit anslutning i yttrandena. Emellertid torde vissa jämkningar i utkastet böra vidtagas.

Härvid må först framhållas, att det nuvarande stadgandet i 10 § i dalalagen, som enligt utkastet skulle oförändrat bibehållas såsom första stycke i paragrafen, lärer böra undergå en mindre ändring av redaktionell innebörd. Det torde sålunda — i enlighet med vad som gäller redan på grund av 5 § i allmänna sammanläggningslagen — i nämnda stadgande böra intagas en erinran därom att i princip för sammanläggning erfordras att de fastigheter om vilka är fråga av ägaren innehavas med samma rätt.

I det remitterade utkastet har såsom andra stycke i 10 § upptagits stadgande, att i samband med skifte, som i paragrafen avses, sammanläggning må äga rum av fastigheter, vilka tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet. Vad nu sagts skall dock enligt utkastet ej gälla, därest någondera fastigheten utgöres av egendom som omförmäles i 6 kap. 8 § 2 nya giftermålsbalken eller eljest laga hinder mot sammanläggningen möter. Av promemorian torde framgå, att det undantag, som avses med hänvisningen till nämnda stadgande i nya giftermålsbalken, skall gälla även om äldre giftermålsbalken är tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden. Med hänsyn härtill lärer i stället för hänvisningen till 6 kap. 8 § 2 nya giftermålsbalken den i samma lagrum givna uppräknningen av egendom, som av make innehaves under särskilda villkor, lämpligen böra direkt angivas i förevarande lag.

Enligt det remitterade utkastet förutsättes för att sammanläggning skall komma till stånd, att makarna samtyckt till åtgärden. Härefter anges i

utkastet, att sammanläggningen skall medföra den verkan att, om äldre giftermålsbalken är tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden, den nya fastigheten skall utgöra deras samfällda egendom och att fastigheten eljest skall utgöra egendom, vilken makarna skola äga till hälften vardera.

Av lantmäteristyrelsens yttrande i ärendet framgår, att inom styrelsen yppats farhågor att makarna, när de lämnade samtycke till sammanläggningen, icke alltid komme att förstå de följder i äganderättshänseende sammanläggningen skulle medföra. Av lantmäteristyrelsen och en domhavande har också framhållits att det, med den utformning utkastet erhållit, icke synes fullt klart att, därest sammanläggning kränkte borgenärens rätt, konkurslagens återvinningsbestämmelser vore tillämpliga. De betänkligheter som sålunda anförts synas böra föranleda, att den föreslagna lagändringen i denna del utformas något annorlunda än i det remitterade utkastet. Detta torde kunna ske på det sätt, att för sammanläggning förutsättes ej endast samtycke av makarna utan även att dessa träffa avtal rörande den verkan i äganderättshänseende sammanläggningen skall medföra. Denna lösning lärer ock vara ägnad att i andra hänseenden medföra vissa fördelar.

Vad först angår det fall att nya giftermålsbalken är tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden må erinras därom att enligt 8 kap. 1 § denna balk makar må genom äktenskapsförord avtala, att egendom, som tillhör en av dem och eljest skulle vara hans giftorättsgods, skall tillhöra honom enskilt eller att egendom, som eljest skulle vara ena makens enskilda, skall vara hans giftorättsgods, såvida ej annat följer av 6 kap. 8 § 2 samma balk. Sådant avtal, som avses i förstnämnda lagrum, kan uppenbarligen vara av betydelse för frågan om sammanläggning. Om t. ex. genom äktenskapsförord bestämmes att fastighet, tillhörig ena maken enskilt, skall vara hans giftorättsgods, undanröjes sålunda det hinder för sammanläggning med annan fastighet tillhörande hans giftorättsgods, som enligt nu gällande lag eljest föreligger på den grund att fastigheterna innehavas med olika rätt. Man synes emellertid här böra gå ett steg längre och medgiva, att avtal av ifrågasvarande innebörd i samband med laga skifte till rubbning av storskifte enligt dalalagen må för åvägabringande av sammanläggning slutas utan iakttagande av vad om äktenskapsförord är stadgat. Någon olägenhet härav torde icke vara att befara. Det må sålunda framhållas, att genom avtal av nu ifrågasvarande innebörd borgenärens rätt icke beröres.

I promemorian behandlas även det fall, att makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden nya giftermålsbalken är tillämplig, var för sig innehava fastigheter, som lämpligen böra sammanläggas. För att sammanläggning i sådant fall skall kunna medgivas torde böra förutsättas, att makarna sluta avtal därom, att den nybildade fastigheten skall utgöra egendom, däri vardera maken äger hälften såsom enskild egendom eller såsom giftorättsgods. Härvid torde icke vara nödvändigt, att makarna komma att innehava andelarna i samegendomen med samma rätt, utan synes avtalet kunna innehålla, att ena maken skall innehava sin hälft såsom enskild egendom medan andra maken skall innehava sin hälft såsom giftorättsgods. Det är tydligt, att ge-

nom nu ifrågavarande avtal ena maken kan komma att erhålla större andel än förut i den fasta egendomen såsom helhet betraktad och att den andra maken följaktligen i så fall får vidkännas motsvarande minskning. I dylika fall kan helt naturligt, därest sistnämnda make ej i någon form erhåller gottgörelse, även hans borgenärers rätt tänkas komma att lida intrång. Härvid bör dock uppmärksammas, att redan enligt gällande lag — med tillämpning av 8 kap. 2 § giftermålsbalken eller både 1 och 2 §§ i samma kapitel — lärers kunna genom äktenskapsförord slutas avtal av ifrågavarande innebörd. Ett sådant avtal mellan makar är sålunda icke någon nyhet. Ifrågasätts kan, om i förevarande fall kravet å äktenskapsförordets form må eftergivnas. Såsom i promemorian framhållits, måste emellertid själva skiftesförfarandet och den kungörelse angående vid skiftet verkställd utredning av äganderättsförhållandena, som regelmässigt skall utfärdas enligt den förut berörda särskilda lagen om lagfart, anses giva erforderlig publicitet åt de vid skiftet vidtagna åtgärderna. I fråga om borgenärernas möjlighet att vinna rättelse, därest deras rätt trädes för när, märkes att det — med den nu förordade utvägen för lösandet av hithörande frågor — synes vara fullt tydligt, att återvinning enligt konkurslagens regler kan erhållas. Anmärkas må emellertid, att återvinning i förevarande fall icke torde kunna rubba själva sammanläggningen såsom sådan.

Beträffande härefter det fall, att äldre giftermålsbalken är tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, är läget i flera hänseenden väsentligt annorlunda än när nya giftermålsbalken är tillämplig. I förra fallet gäller sålunda enligt promulgationsbestämmelserna — 5 § 2 mom. — till nya giftermålsbalken, att makar som regel ej äga att sluta avtal med varandra. På grund härav kunna vissa betänkligheter anföras mot att i förevarande sammanhang medgiva makarna en sådan rätt. Å andra sidan bör framhållas, att sagda lagrum dock uttryckligen förutsätter att avtalsfrihet kan vara makarna tillerkänd genom särskilt stadgande i lag. Med hänsyn härtill torde icke av principiella skäl något hinder kunna anses föreligga att genom stadgande i nu förevarande lag meddela en undantagsbestämmelse, som för visst fall medger makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig, att sluta avtal. Det är emellertid tydligt, att härvid med hänsyn särskilt till äldre giftermålsbalkens regler om bodelning och ansvar för gäld särskild försiktighet bör iakttagas. I anslutning till den lösning, som i det remitterade utkastet, ehuru i en annan form, givits motsvarande spörsmål, torde makarna icke böra medgivas att sluta annat avtal i förevarande avseende än att, om fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfälld eller av makarna var för sig tillhörig enskild egendom, fastigheten skall utgöra samfälld egendom. Att härigenom borgenärers rätt skulle trädas för när torde icke vara att befara. Det må erinras att, såsom i promemorian anförts, in-teckningshavares rätt icke försämrans genom sammanläggning, varom här är fråga.

De olika avtal mellan makar om verkan av sammanläggning av fast egendom, för vilka nu redogjorts, böra uppenbarligen upprättas skriftligen. I övrigt torde lämpligen böra gälla att de skola bestyrkas av lantmätaren och i huvudskrift biläggas förrättningsprotokollet.

Den föreslagna lagen torde böra träda i kraft den 1 april 1939.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.*»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län skall erhålla följande ändrade lydelse:

10 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skola, där laga hinder ej möter, till byn hörande fastigheter så ock i skiftet ingående övriga fastigheter, som äro i en ägares hand och av denne innehavas med samma rätt, i den uti 12 och 13 §§ stadgade ordning under skiftet sammanläggas till en fastighet; dock må sammanläggning ej äga rum, såframt ägaren bestrider åtgärden och han ej uppenbart saknar fog härför.

Under skiftet må ock, där laga hinder eljest icke möter, i enahanda ordning fastigheter, som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet, med makarnas samtycke sammanläggas till en fastighet, såframt makarna träffa avtal, vari bestämmes, ifall genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, att fastigheten skall i sin helhet vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods, eller ifall en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra makarna var för sig, att fastigheten skall utgöra egendom däri vardera maken äger hälften såsom enskild egendom eller såsom giftorättsgods. Är äldre giftermålsbalken tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfällid eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom sådant avtal bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfällid egendom. Avtal, som i detta stycke sägs, skall upprättas skriftligen och bestyrkas av lantmätaren samt i huvudskrift biläggas protokollet.

Vad i andra stycket stadgas skall ej gälla i fråga om fastighet, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1939.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 12 december 1938.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 11 november 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 oktober 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Christer Gemzell.

Med anledning av förslaget avgåvos följande yttranden av lagrådets ledamöter.

Justitieråden Eklund och von Steyern samt regeringsrådet Hjärne:

Då *nya giftermålsbalken* är tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, får enligt förslaget sammanläggning av fastigheter, vilka makarna var för sig innehava, äga rum, därest makarna överenskomma, att den nybildade fastigheten skall utgöra egendom, däri vardera maken äger hälften såsom enskild egendom eller såsom giftorättsgods. Genom ett sådant avtal kan, såsom i departementschefens yttrande framhålles, ena maken komma att erhålla större andel än förut i den fasta egendomen såsom helhet betraktad, i följd varav det kan inträffa att avtalet, om andra maken ej i någon form erhåller gottgörelse för vad han avstår, kan lända dennes borgenärer till förfång. Att med hänsyn härtill upprätthålla det jämlikt 8 kap. 1 och 2 §§ giftermålsbalken gällande kravet å äktenskapsförords form torde väl icke vara erforderligt eller lämpligt. Anledning synes däremot saknas att göra en materiell avvikelse från reglerna i samma kapitel genom att utesluta tillämpning av den i 5 § till säkerhet för borgenärer givna regeln om gäldsansvar för make som mottagit gåva från andra maken. Borgenärernas intresse torde icke vara tillräckligt skyddat genom den möjlighet till återvinning som i vissa fall kan stå dem till buds i händelse av den gäldbundna makens konkurs. Det

synes därför böra föreskrivas att, om avtalet kan anses innefatta gåva, vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken är stadgat skall äga motsvarande tillämpning. Då avtalet måste anses bliva gällande först när laga skiftet slutligen fastställts, kommer ansvarigheten för make, vars egendom ökat i värde, att avse gäld för vilken den andra maken häftade vid nämnda tidpunkt.

Med hänsyn till de fall, då makarna icke hava anledning att fästa någon större vikt vid att delaktigheten i den genom sammanläggningen bildade fastigheten bestämmas på visst sätt, synes det väl i förenklande syfte lämpligt att i lagen angiva ett delaktighetstal, som kommer till användning när makarna ej finna det nödigt ingå på en närmare beräkning av de värden vilka från ömse sidor tillföras den nybildade fastigheten. Omständigheterna kunna emellertid göra det angeläget för makar att kunna bestämma delaktigheten så, att den någorlunda nära ansluter sig till det verkliga förhållandet mellan dessa värden, och därigenom undgå att transaktionen får benefik karaktär. Sålunda kan, om makarna äro barnlösa eller om barn i tidigare äktenskap finnas, hänsynen till arvingarna å ömse sidor, när fråga är om enskild egendom, mana till en noggrannare avvägning av delaktigheten. Om sammanläggning sker trots att den make som äger den större delen av jorden har en ekonomiskt svag ställning, synes det vidare önskvärt att makarna genom en dylik avvägning må kunna förebygga en eljest sannolik aktion från borgenärernas sida. Måhända föreligga i vissa fall sådana förhållanden att makarna anse sig icke kunna lämna sitt samtycke till sammanläggningen, med mindre de få bestämma delaktigheten efter annan grund än den legalt anvisade. Vad nu anförts talar för att åt makarna må beredas möjlighet att, när de så önska, själva bestämma över delaktigheten. Någon fara för missbruk av avtalsfriheten synes icke heller föreligga, om till säkerhet för borgenärerna regeln i 8 kap. 5 § giftermålsbalken, på sätt förordats, erhåller tillämpning. Med hänvisning till det anförda hemställes, att där en fastighet skall bildas av fastigheter, som tillhöra makarna var för sig, makarna skola äga avtala att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller såsom giftorättsgods, samt att andelen i lagen förklaras utgöra hälften, där ej annan delaktighet angivits i avtalet.

Vad angår makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden *äldre giftermålsbalken* äger tillämpning, kan den omständigheten att egendom från viss förmögenhetsmassa i boet sammanblandas med egendom från en förmögenhetsmassa med annat gäldsansvar medföra ogynnsamma verkningar för den ena eller den andra makens borgenärer. Uppenbart är ock, att en sammanläggning av fastigheter i boet, grundad å avtal som här föreslås, kan till men för borgenärer medföra rubbning i gäldsansvaret. Faran för missbruk av den föreslagna anordningen torde emellertid vara ringa då den inskränkts till att gälla sammanläggning i samband med laga skifte. Med hänsyn härtill och då anledning saknas att ifrågasätta riktigheten av den till grund för förslaget liggande uppfattningen att dess genomförande icke kommer att för borgenärerna, praktiskt taget, innebära någon ökad risk, kan förslaget i denna del lämnas utan anmärkning. Framhållas må emellertid att ett annat

läge inträder för den händelse — på sätt lärer vara ifrågasatt — en anordning liknande den nu föreslagna skulle komma att lagfästas i syfte att inom riket i dess helhet underlätta sammanläggning av makars fastigheter utan samband med laga skifte. För att tillgodose borgenärernas intresse kunna i så fall särskilda åtgärder befinnas erforderliga. Därvid synes böra tagas under övervägande, huruvida icke tiden nu är inne att förverkliga den för åtskilliga år sedan väckta tanken att göra den i nya giftermålsbalken införda egendomsordningen tillämplig å alla äktenskap.

Enär det icke torde kunna dragas i tvivelsmål att mellan makar träffat avtal av här föreslagen innebörd kan — vilken lag än skall tillämpas å makarnas förmögenhetsförhållanden — giva upphov till vederlagsfordran i enlighet med därom gällande regler synes den i förslaget valda utvägen att icke i lagtexten upptaga någon hänvisning till dessa regler kunna förordas.

Justitierådet Lawski:

För att ernå önskvärd minskning av antalet ägolotter vid skifte enligt »dalalagen» har förslaget anvisat makar, som var för sig eller med olika rätt innehava i sådant skifte ingående fastigheter, att genom avtal omreglera enligt förord eller lag dem emellan gällande rätt till fastigheterna. Samtidigt med att avtalet tillgodoser nyssnämnda ändamål medför det därutöver vittgående verkningar, som icke äro motiverade av lagförslagets syftemål. Förslaget utgår emellertid från att en allmän önskan föreligger hos makar, som beröras av ifrågavarande skiften, att omlägga sina äganderättsförhållanden, såvitt angår fastigheter, på det i förslaget angivna sättet. Även om denna förslagets utgångspunkt är riktig — eljest skulle ju förslaget vara förfelat — föreligger, med hänsyn till svårigheten att tillfullo överblicka verkningarna av avtal utav nu omförmält slag, risk för att kontrahenterna senare skola ångra avtalen. Vid dessa måste nämligen ej blott den därvid gällande arvsföljden beaktas, utan hänsyn måste esomoftast tagas till eventualiteter, som kontrahenterna rent av draga sig för att övertänka, såsom skilsmässa eller arvinges frånfälle. Den i ett yttrande berörda utvägen att genom testamente av den genom avtalet gynnade maken hindra vissa verkningar därav, är ej fullt betryggande, eftersom nämnda make är oförhindrad att sedermera ändra sitt testamente. Vidare är att märka, att ett avtals inverkan på ifrågakommande fastigheters fördelning vid bodelning och arvskifte är svårbedömlig. Slutligen erinras om att avtal kan medföra för makes borgenärer ogynnsamma verkningar samt föranleda skyldighet att utgiva lagfartsstämpel, i enstaka fall därjämte gåvoskatt. Med hänsyn till det anförda måste ifrågasättas, om man ej bort ytterligare överväga att utbygga den vid provskiftena anlitade metoden att möjliggöra utläggandet av gemensam ägolott, en metod som i förarbetena till förslaget underkänts såsom »förenad med besvär och omgång». Går man emellertid den i remissprotokollet anvisade vägen, synes det nödvändigt att genom särskilda bestämmelser förhindra icke önskvärda verkningar av de föreslagna bestämmelserna. Härutinnan är jag

ense med lagrådets övriga ledamöter utom såvitt angår avtal mellan makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig. Beträffande sådana makar gäller enligt förslaget att de med varandra kunna träffa avtal av innebörd, att makes enskilda fastighet skall övergå till samfärd egendom.

Härigenom lärers i förhållandet mellan makarna icke i och för sig uppkomma någon förändring i förmögenhetsläget, i det att transaktionen ger upphov till ett motsvarande vederlagsanspråk för den make, vars enskilda egendom avses i avtalet.

För borgenärer kan däremot avtalet få betydelsefulla verkningar. I konkurs blir en följd, att make, som genom avtalet vunnit giftorätt i fastighet, vilken förut varit den andra makens enskilda, kan i vissa fall freda denna sin giftorätt för gäld, för vilken fastigheten i sin helhet förut svarat (se 11 kap. 1, 3 och 4 §§ äldre giftermålsbalken samt 27 § lagen den 1 juli 1898 om boskillnad). Svarade fastigheten för gäld, som make under äktenskapet åsamkat sig i följd av arv eller mottagande av gåva eller testamenterad egendom — annan s. k. inbragt gäld torde numera sakna praktisk betydelse — lärers den del av fastighetens värde, som genom avtalet kommer att motsvara andra makens giftorätt däri, upphöra att svara för gälden. Var fastigheten från början mannens enskilda, får hustrun i allmänhet freda sin giftorätt i dess värde för gäld, som tillkommit av mannens särskilda vållande eller förgörelse, t. ex. gäld på grund av borgensförbindelse. Om fastigheten från början var hustruns enskilda, kan mannen fria vad han får i giftorätt *dels* för gäld, som hustrun gjort med hans samtycke utan att det skett för det gemensamma boets räkning, *dels* för sådan hustruns gäld, som utgöres av böter eller skadestånd för brottslig gärning. Mot den förlust, som härigenom kan drabba borgenär, synes förslaget icke anvisa något remedium. Vederlagsrätten kan icke göras gällande i konkurs, och återvinningsreglerna lära icke kunna tolkas så, att borgenärerna i makars konkurs skola kunna anställa återvinningsstalan mot någondera av makarna. Då avtal av nu ifrågavarande slag torde medföra ökad risk för att gäld som nu sagts icke kommer att infrias i fall då endera makens ekonomiska ställning är svag, synes betänklighet möta mot att genom lagstiftning icke blott möjliggöra utan rent av främja dylika avtal utan att samtidigt sörja för att enskild rätt ej därigenom lider förfång. Det bör därför tillses, att det samfärdade boet får övertaga en mot den överförda fastighetens värde svarande del av det gäldsansvar, som enligt lag åvilar egendom av det slag, som överförts.

I remissprotokollet beröres ej särskilt avtal rörande fastighet, som är att hänföra till hustruns förvaltningsgods. Utmärkande för dylik egendom är, att den står under hustruns förvaltning — vilket även har betydelse för rätten att inteckna fastigheten — samt att den ensam kan tagas i anspråk för viss gäld, som hustrun under äktenskapet iklätt sig utan mannens samtycke, t. ex. gäld, gjord för drivande av jordbruk å fastighet under hustruns förvaltning. Med hänsyn härtill synes hustruns förvaltningsgods icke kunna sägas innehavas med samma rätt som annan makarnas egendom. Förslaget

möjliggör, att hustrun enskilt tillhörig fastighet, som på grund av förord står under hennes förvaltning eller under äktenskapet, men efter ingången av 1921 tillfallit henne genom arv, gåva eller testamente, genom förening med andra makens enskilda fastighet eller med samfällad fastighet under hustruns eller mannens förvaltning förvandlas till samfällad egendom. Vidare kan enligt förslaget samfällad fastighet under hustruns förvaltning sammanföras med mannen enskilt tillhörig fastighet eller med hustrun enskilt tillhörig fastighet under mannens förvaltning, varigenom den nya fastigheten i dess helhet blir samfällad. Vilken inverkan avtalet får på förvaltningsrätten framgår ej av lagtexten. Därest enskild fastighet under hustruns förvaltning skall sammanläggas med samfällad egendom under enahanda förvaltning, läser väl den genom sammanläggningen bildade fastigheten komma att kvarstå under hustruns förvaltning. I övriga fall torde avtalet medföra, att den genom sammanläggningen bildade fastigheten blir samfällad egendom under mannens förvaltning; sammanläggningen skall ju resultera i en fastighet, som innehaves med samma rätt, och i brist på särskilt stadgande synes huvudregeln, nämligen att förvaltningsrätten tillkommer mannen, bliva tillämplig. Är detta riktigt, blir följden av avtalet i de sistberörda fallen att borgenär, som kan kräva betalning endast ur hustruns förvaltningsgods, riskerar rättsförlust vid utmätning eller konkurs. Även här erfordras alltså en utvidgning av det samfällda boets gäldsansvar. Vidare torde anledning saknas att icke tillstämja avtal om sammanläggning av samfällad fastighet under hustruns förvaltning med sådan fastighet under mannens förvaltning. Följden av en dylik sammanläggning blir emellertid, att den sammanlagda fastigheten kommer under mannens förvaltning, och ett utvidgat gäldsansvar för samfällda boet blir alltså även i detta fall av nöden. Vad åter angår sammanläggning av hustruns enskilda fastighet under hennes förvaltning med sådan fastighet under mannens, något som ej heller är medgivet i förslaget, torde väl en dylik sammanläggning med förslagets principer i övrigt få till följd, att den sammanlagda fastigheten blir samfällad under mannens förvaltning. Ett sådant resultat skulle emellertid allt för mycket strida mot såväl hustruns intressen som tendensen i lagstiftningen; det synes därför i detta fall vara lämpligare att i enlighet med den anvisning, som gives i 5 § 5 mom. 2 stycket lagen om införande av nya giftermålsbalken, hänvisa makarna att genom förord undanröja det föreliggande hindret mot sammanläggning.

Med hänsyn till det anförda hemställes *dels* att makar, varom här är fråga, skola kunna avtala om sammanläggning av samfällad egendom under mannens förvaltning med sådan egendom under hustruns förvaltning, *dels* att till förslagets bestämmelse om viss rätt för sådana makar att träffa avtal fogas föreskrift, att i följd av avtalet samfällda boet skall intill värdet av sådan i avtalet avsedd fastighet, som tillhör make enskilt eller utgör samfällad egendom under hustruns förvaltning, svara för gäld varför egendom av det slag häftar enligt äldre giftermålsbalken.

Ur protokollet:
Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 januari 1939.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 12 december 1938 avgivna utlåtande över det den 21 oktober 1938 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Vad först angår det fall då nya giftermålsbalken är tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden har lagrådet utgått från att den i 8 kap. 5 § giftermålsbalken givna regeln om gäldsansvar för make som mottagit gåva från andra maken icke utan uttryckligt stadgande skulle bliva tillämplig, därest avtal som avses med förevarande förslag innebär gåva från ena maken till den andra, samt fördenskull hemställt, att i förslaget måtte intagas en föreskrift att nämnda paragraf i dylikt fall skulle gälla. Denna hemställan synes böra beaktas.

Lagrådet har vidare ansett att, om nyssnämnda bestämmelse bleve tillämplig, makar, med avseende å vilkas förmögenhetsförhållanden nya giftermålsbalken är gällande, utan olägenhet kunde tillerkännas full frihet att avtala om delaktigheten i fastighet som skulle bildas genom sammanläggning av fastigheter vilka tillhörde makarna var för sig. Även den av lagrådet i detta hänseende förordade ändringen i det remitterade förslaget torde lämpligen böra iakttagas.

Beträffande det fall att äldre giftermålsbalken är tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden har en av lagrådets ledamöter framställt vissa erinringar med hänsyn till den inverkan å borgenärers rätt som kunde tänkas följa av avtal som avsåges med det remitterade förslaget. Då detta emellertid, såsom tre av lagrådets ledamöter uttalat, praktiskt taget icke torde innebära någon ökad risk för borgenärerna, synes icke föreligga anledning att vidtaga någon ändring av förslaget i nu berörda del.

Samme ledamot av lagrådet har även ansett, att förslaget icke medgäve sammanläggning av samfälld egendom under hustruns förvaltning med sådan egendom under mannens förvaltning eller sammanläggning av hustruns enskilda egendom under hennes förvaltning med sådan egendom under mannens förvaltning. Då redan enligt gällande rätt något hinder mot sammanläggning icke torde föreligga i de hänseenden som sagde ledamot angivit, synes någon ändring i förslaget i förevarande del icke vara påkallad.

Utöver vad i det föregående angivits torde viss redaktionell jämkning i förslaget böra vidtagas.

Tydligt är att avtal, som i förslaget avses, kunna tänkas föranleda skyldighet att utgiva lagfartsstämpel och i enstaka fall gåvoskatt. Det synes föreligga anledning att taga i övervägande huruvida icke viss befrielse från sådan skyldighet i förevarande fall bör medgivas. Denna fråga torde komma att senare anmälas av chefen för finansdepartementet.»

Föredraganden hemställer att det i enlighet med vad förut angivits ändrade lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Tage Evers.